

KAUNIAISTEN KAUPUNKI

PÄIHDESTRATEGIA

PÄIHDESTRATEGIA

päihdetyön toimintaohjelma 2002-2010

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
1.1 Mihin päihdestrategiaa tarvitaan?	1
1.2 Päihdestrategiatyöryhmä	1
2. KAUNIAISTEN PÄIHDEKÄYTTÖN ARVIOINTIA	2
2.1 Kauniaisten vahvuudet	2
2.2 Kauniaisten riskitekijät	2
2.3 Päihteiden käyttö Kauniaisissa	3
2.3.1 Lasten ja nuorten hyvinvointia koskeva selvitys	3
2.3.2 Poliisin päihteitä ja huumeita koskevia tietoja	3
2.3.3 Sosiaali- ja terveystoimen tilastot	3
2.3.4 Koulujen arvio	4
3. KAUNIAISTEN NYKYINEN PÄIHDEPALVELUJÄRJESTELMÄ	4
3.1 Peruspalvelut	4
3.1.1 Terveyskeskuslääkärien toiminta	4
3.1.2 Neuvolat	5
3.1.3 Sosiaalityö ja perheneuvolatoiminta	5
3.1.4 Nuorisotyö	6
3.1.4.1 Erityisnuorisotyö	6
3.1.4.2 Nuorisotalotoiminta	7
3.1.5 Koulujen oppilashuolto	7
3.2 Erityistason palvelut	7
4. STRATEGIA	9
4.1 Visio/ Kauniainen 2020	9
4.2 Päämäärät	9
4.3 Ehkäisevän päihdetyön toimintamalli	10
5. HOITOPALVELUT	12
5.1 Kauniaisten kaupungin päihdehoitopalveluvaihtoehdot	13
5.2 Kauniaisten kaupungin päihdepalvelut	13
6. STRATEGIAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA	15
6.1 Toimenpideohjelma	15
6.2 Toteuttamisen seuranta	16
LIITE 1 Päihteitä koskevaa lainsäädäntöä	
LIITE 2 Palvelupisteiden yhteystiedot	
LIITE 3 Toimintamalli päihteiden käyttöön puuttumiseksi	
LIITE 4 Kuntatilasto, Kauniainen 2000	

Lähteet

KAUNIAISTEN PÄIHDESTRATEGIA

1. JOHDANTO

1.1 Mihin päihdestrategiaa tarvitaan?

Päihteiden ja huumeiden käytön lisääntyminen huolestuttavassa määrin 1990-luvulla edellyttää paikallistason toimijoilta päihdetyön tavoitteiden määrittämistä ja pitkäjänteistä suunnittelua toimenpiteistä ja keinoista tavoitteisiin pääsemiseksi.

Mikä on päihdetyön tulevaisuuden visio? Minkälaisessa päihdeympäristössä kauniaislaiset elävät muutaman vuosikymmenen kuluttua? Asetetaanko tavoitteeksi täysraittius tai nollalinja nuorten päihteiden ja huumeiden käytössä? Hyväksytäänkö hallittu huumeiden käyttö aikuisilla? Miten ehkäistään nuorten päihteiden käytön aloittaminen? Miten puututaan ei-toivottuun päihteiden käyttöön ja ehkäistään niiden myynti ja tarjonta alaikäisille? Minkälaista hoitoa tarjotaan, missä ja kenelle? Mm. näihin kysymyksiin tulisi kunnan päihdetyön ohjelman ottaa kantaa.

Päihdestrategian avulla voidaan ”päihdeongelma” osittaa pienempiin kokonaisuuksiin ja löytää sitä kautta keinoja käytännön tasolla puuttua asiaan. Tavoitteena on kirjata päihdetyön päämäärät ja suuntaviivat, joihin kuntalaiset ja kaupungin eri yksiköiden työntekijät sekä paikkakunnalla toimivat järjestöt voisivat sitoutua. Päihdeidevastaisessa taistelussa tarvitaan yhdensuuntaista näkemystä tavoitteista ja sitoutumista noudattaa yhdessä sovittuja keinoja niiden saavuttamiseksi.

1.2 Päihdestrategiatyöryhmä

Päihdestrategiaohjelman aloitteentekijöinä ovat olleet kaupungin eri sektoreilla työskentelevät asiakastyötä tekevät työntekijät, jotka kohtaavat päihdeongelman päivittäin työssään. Työssä aiheutuu turhautuneisuutta, kun työn tavoitteet eivät ole selvillä tai kaupungin toimialoilla ja työntekijöillä on eri suuntaiset tavoitteet. Myös asiakkaan kannalta yhteisesti sovitut työskentelymallit luovat johdonmukaisuutta ja varmuutta siitä, että kaikki saavat tarvitsemaansa palvelua ja vältetään päällekkäistä työtä ja toisaalta ehkäistään väliinpuotoamista.

Kaupungin päihdestrategian työstämisessä kimmokkeena on toiminut myös Kauniaisissa kesällä 2001 valmistunut lasten ja nuorten hyvinvointia koskeva selvitys, jossa kouluissa syksyllä 2000 tehdyn kyselyn mukaan huolestuttavan suuri joukko yläasteikäisistä nuorista käytti alkoholia. Tarkempaa ja muiden kuntien kanssa vertailukelpoista tietoa kauniaislaisten nuorten tupakoinnista ja muiden päihteiden käytöstä saadaan, kun kouluterveyskyselyt suoritetaan kouluissa.

Päihdestrategian laatiminen kirjattiin sosiaali- ja terveystoimen tavoitteisiin vuodelle 2001, ja nuorisotoimen tavoitteena oli kehittää omia työmenetelmiään päihdestrategian pohjalta.

Työryhmään ovat kuuluneet kuraattori Marja-Liisa Lonka, erityisnuorisotyöntekijä Mattus Heikkilä, kouluterveydenhoitaja Kristina Kaiser, terveyskeskuslääkäri Ralf Holm ja sosiaalisihteeri Taru Kaikkonen.

2. KAUNIAISTEN PÄIHDEKILANTEEN ARVIOINTIA

2.1 Kauniaisten vahvuudet

Kauniaisten kaupunki on kooltaan pieni, ja sen yhdyskuntarakenteessa ja sosiaalisessa rakenteessa on paljon tekijöitä, jotka suojaavat sosiaaliselta syrjäytymiseltä ja päihdeongelmilta. Kaupunkirakenne on väljä, puutarhamainen ja viihtyisä eikä kaupungissa ole suuria vuokratokeskittyymiä. Väestö on keskimäärin varakasta, hyvin koulutettua ja kaupungissa on tarjolla harrastusmahdollisuuksia nuorille ja kulttuuritarjontaa aikuisille. Kaupungissa toimii myös useita järjestöjä.

Kauniaisten kaupunki panostaa erityisesti liikuntamahdollisuuksiin ja nuorten vapaa-aikatoimintaan. Koulujen oppilashuolto ja kouluterveydenhuolto ovat hyvin resursoituja. Kaupungin pienen koon vuoksi eri sektoreilla työskentelevien työntekijöiden yhteistyölle on hyvät edellytykset.

2.2 Kauniaisten riskitekijät

Kauniainen on osa pääkaupunkiseutua, jossa ennestään on kasvava päihdeongelma, eikä etenään huumemaailmassa tunneta kuntarajoja. Suomessa ei ole päihteetöntä kaupunkia ja pienimpäänkin paikkaan päihteet löytävät varsinkin, jos joku niitä haluaa käyttää. Kauniainen toimii pikemminkin houkuttimena. Kulkuyhteydet ovat loistavat, ja missä muussa kaupungissa esim. nuorilla olisi yhtä paljon rahaa käytösään?

Vaikka väestön hyvä taloudellinen asema on syrjäytymiseltä suojaava tekijä, se voi myös olla nuorten päihteiden käyttöä lisäävä ja ongelmia pahentava tekijä. Kun nuorilla on runsaasti omaa rahaa käytettävissään, voi päihdeongelma pysyä pitkään piilossa, ja kun asia lopulta paljastuu voi nuori olla jo pitkällä huumeiden käytössä. Nuori, jolla on runsaasti omaa rahaa käytössään, voi rahoittaa päihteiden käyttönsä ilman rikoksia ja kiinni jäämisen mahdollisuus on tällöin pienempi.

Perheiden hyvä sosiaalinen asema voi kääntyä riskitekijäksi siinäkin suhteessa, että vanhemmat usein ovat kiinni työssään ja lapset joutuvat viettämään paljon aikaa yksikseen. Kauniaisissa on paljon isoja omakotitaloja, joissa nuorilla on mahdollisuus viettää vapaa-aikaansa, ja päihteiden käyttö voi pysyä piilossa siltäkin osin.

Riskitekijäksi voidaan nähdä myös kauniaislainen ”onnellisuusmuuri”, joka voi kätkeä sisäänsä perhe-elämän ongelmia. Kauniaislainen identiteetti on olla omillaan toimeentuleva ja suvaitsevainen. Perheen ongelmiin ei helposti haeta apua eikä naapurin ongelmiin puututa.

On tiedostettava se tosiseikka, että päihteet/huumeet ovat tulleet jäädäkseen Kauniaisisiin. Se ei tarkoita kuitenkaan sitä, että hyväksyisimme sen. Päihteiden käyttöä vähentääksemme kaupungin eri toimialat on organisoitava toimimaan kitkattomasti toisiaan tukien. Nuorille on tehtävä selkeää valistustyötä. Asioita tulee käsitellä rehellisesti ja liioittelematta. On pyrittävä kehittämään niitä malleja, jotka kehittävät nuorten terveitä asenteita ja itsetuntoa. Kaikilla ei kuitenkaan mene suunnitelmien mukaan. Kaupungilla pitää olla myös valmius tukea niitä asukkaita, jotka jossakin tilanteessa sitä tarvitsevat. Voimakas ja lisääntynyt päihteiden käyttö niin nuorilla kuin aikuisillakin herättää paljon kysymyksiä. **Tärkeintä on säilyttää realistinen mutta kielteinen asenne kaikkia päihteitä kohtaan. Taistelua ei ole hävitty se on vasta alkamassa.**

2.3 Päihteiden käyttö Kauniaisissa

2.3.1 Lasten ja nuorten hyvinvointia koskeva selvitys

Kauniaisissa laadittiin lasten ja nuorten hyvinvointia koskeva selvitys, ”Hyvinvointiselvityksestä lapsi- ja nuorisopoliittiseksi ohjelmaksi”, joka valmistui keväällä 2001. Selvityksen yhteydessä tehtiin nuorten hyvinvointia koskeva kysely ala- ja yläasteen oppilaille. Koska kyselyssä tuli esiin, että puolet yhdeksänluokkalaista käyttää alkoholia, päätettiin yhdeksänluokkalaisten tupakan ja päihteiden käyttöä tutkia vielä tarkemmin. Selvityksessä kävi ilmi, että kauniaislaisista oppilaista 13,1 % tupakoi päivittäin. Tytöt tupakoivat selvästi poikia enemmän. Tupakka hankittiin pääsääntöisesti itse tai jonkun kaverin välityksellä.

Kauniaislaisista yhdeksänluokkalaista oppilaista 63,5 % (N=85) kertoi käyttävänsä alkoholia. (42,3 % silloin tällöin ja 21,2 % pari kertaa kuukaudessa tai useammin). Alkoholijuomien hankkimista 61,4 % piti helppona. Alkoholin hankintalähteenä oli useimmiten kaverit (74,1 %). Kotoa alkoholijuomansa otti 20,4 % nuorista ja vanhemmat hankkivat alkoholia 9,3 %:lle.

2.3.2 Poliisin päihteitä ja huumeita koskevia tietoja

Huumausainerikokset ikäryhmittäin Kauniaisissa (poliisin tilasto)

vuosi	15-17 v	18-20 v	yli 20 v	yhteensä
1996			2	2
1997	1	1	2	4
1998		1	10	11
1999		1	8	9
2000	1	3	13	17
2001	1	3	7	11

Huumausainerikosten vuosittaisessa määrässä on selvää kasvua vuodesta 1998 lähtien.

Päihtyneinä pidettiin vuonna 2001 yhteensä 115 henkilöä, joista kolme oli 17-20-vuotiaita ja loput yli 21-vuotiaita. Yhtään alle 17-vuotiasta ei pidätetty päihtymyksen takia. Alle 18-vuotiaat päihtyneinä tavatut nuoret pyritäänkin pääsääntöisesti kuljettamaan kotiin eikä tapahtumasta tällöin tehdä merkintää poliisin rekisteriin.

2.3.3 Sosiaali- ja terveystoimen tilastot

Päihdehuollon erityishoitopalvelujen kysyntä on selvästi lisääntynyt vuodesta 1995 lähtien. Kauniaislaisten asiakkaiden käyntien määrä Espoon A-klinikalla on vuodesta 1995 vuoteen 2000 mennessä yli kolminkertaistunut. Vastaavasti Espoon nuorisoesemalla (12-28-vuotiaille) käyntimäärät ovat viisinkertaistuneet. Samana aikana on Espoon A-klinikan vieroitusohjelmavuorokausien määrä kaksinkertaistunut. Hoitovuorokausien määrä kuntouttavaa päihdehoitoa antavissa laitoksissa on viiden vuoden aikana kolminkertaistunut.

Kauniaisten päihdehoidon suoritteita (sosiaali- ja terveystoimen tilasto)

Hoitoyksikkö, suorite	1995	2000
Espoon A-klinikka, käynnit	116	397
Espoon A-klinikka/vieroitushoito, vrk	50	104
Tapiolan nuorisoasema, käynnit	17	84
Kuntouttava laitoshoido, vrk	96	304

2.3.4 Koulujen arvio

Koulujen arkipäivässä päihteiden käyttö ei juurikaan näy. Nuoren kehittyminen riskikäyttäjäksi edellyttää usein vuosien säännöllistä päihteiden käyttöä. Koulun oppilashuollollisin toimenpitein tällainen kehitys pyritään ehkäisemään.

Päihteiden käytön mahdollisuus otetaan esiin keskusteluissa nuoren kanssa, jos hänellä on paljon poissaoloja, käyttäytymisessä / persoonallisuudessa tapahtuu huomattavaa muutosta tai kotona ollaan hänen tilanteestaan huolestuneita.

Oletamme päihteiden käytön Kauniaisissa seuraavan koko Suomen yleistä tilannetta. Valtakunnallisessa kouluterveyskyselyssä vuonna 2000-2001 laittomia huumeita on kokeillut noin 9 % nuorista. Vähintään kerran kuukaudessa tosi humalassa ilmoittaa olleensa 25 % nuorista (tutkimuksessa on ollut mukana 53 500 nuorta) Huumeiden kokeilukäytön kasvuvauhti on Suomessa Euroopan Unionin kärkitasoa.

3. KAUNIAISTEN NYKYINEN PÄIHDEPALVELUJÄRJESTELMÄ

3.1 Peruspalvelut

Ehkäisevän päihdetyön ja päihdehuollon peruspalvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä vastaavat kaupungissa sosiaali- ja terveystoimi sekä nuoriso- ja koulutoimi. Nuoriso- ja koulutoimen työ painottuu ehkäisevään päihdetyöhön, sosiaali- ja terveystoimi vastaavat ehkäisevän työn lisäksi myös hoitopalveluiden järjestämisestä. Kaupungissa toimii moniammatillinen päihdetyöryhmä, jonka tehtävänä on koordinoita ja kehittää kaupungissa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä. Työryhmään kuuluvat erityisnuorisotyöntekijät, sosiaalityöntekijä, kouluterveydenhoitajat, terveyskeskuksen psykologi, koulukuraattori ja terveyskeskuslääkäri. Seuraavassa kuvataan peruspalvelujärjestelmän nykyinen toiminta päihde-ehkäisyssä ja hoitopalvelujen järjestämisessä.

3.1.1 Terveyskeskuslääkärien toiminta

Terveyskeskuksessa on 5 terveyskeskuslääkäreitä. Kolme lääkäreistä toimii tavallisen potilasvastaanoton lisäksi koululääkäreinä ja kaksi neuvolalääkäreinä. Koululääkärit osallistuvat oppilashuoltotyöryhmien toimintaan ja neuvolalääkärit taas ovat mukana säännöllisesti lasten kuntoutustyöryhmässä ("Laku-ryhmä"). Yksi terveyskeskuslääkäri kuuluu kaupungin säännöllisesti kokoontuvaan kaupungin päihdetyöryhmään ja vielä aikuisten kuntoutusryhmään ("Aku-ryhmä").

Työterveyshuollosta huolehtii erikseen nimetty terveyskeskuslääkäri.

Neuvola- ja koululääkärit keskittyvät työssään ehkäisevään terveydenhuoltoon. Haastattelussa kysytään erityisesti lasten, nuorten ja perheiden mahdollisesta päihdeiden käytöstä ja tupakoinnista.

Työterveyslääkäri huomioi työssään yhdessä työterveyshoitajan kanssa myös mahdolliset päihdeongelmat: työhöntulo-, määräaikais- ja ikäkausitarkastuksissa käytetään aina audit-alkoholinkäyttökyselyä. Ongelmatapauksissa noudatetaan hoitoonohjauksessa kaupungin omaa suositusta.

Vastaanottotyössään terveyskeskuslääkärit yhdessä muiden ammattiryhmien (terveyskeskuspsykologi, terveyden- ja sairaanhoitajat sekä sosiaalityöntekijät) kanssa hoitavat myös päihdeongelmaisia. Vastaanotoilla pyritään päihdeiden käytön varhaiseen tunnistamiseen ja puuttumiseen mm. haastatteluin ja laboratoriotutkimuksin (esim. huumeeseulat). Esim. ajokorttitodistusten yhteydessä asiakkaat täyttävät joka kerta alkoholikyselykaavakkeen (audit-kysely). Terveyskeskuksessa voidaan aloittaa ja toteuttaa myös alkoholiongelmaisten ”kevyempi” katkaisuhuolto tukiterapioineen, mutta vaativammat huumeongelmaiset pyritään ohjaamaan asianmukaisiin hoitopaikkoihin mahdollisimman joustavasti ja nopeasti (ks. yhteistyökumppanit). Opi-aattien ns. korvaus- tai ylläpitohoitoa ei terveyskeskuksessa toistaiseksi voida toteuttaa. Päivystystoiminnassa ei myöskään pääsääntöisesti kirjoiteta asiakkaille reseptejä rauhoittavia lääkkeitä (ns. pvk-läkkeitä) varten.

3.1.2 Neuvolat

Äitiysneuvolassa kartoitetaan ensimmäisen käynnin yhdessä tulevan äidin ja isän elämäntapoja ja päihdeiden käyttötottumuksia. Vanhempien kanssa keskustellaan heidän tärkeästä roolistaan lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa sekä annetaan terveysneuvontaa siitä, miten tupakka ja päihdeet vaikuttavat sikiön kasvuun ja kehitykseen. Vanhempia rohkaistaan luopumaan tupakoinnista tai ainakin välttämään polttamista sisätiloissa. Äitiysneuvolassa annetaan vanhemmille myös synnytysvalmennusta, johon sisältyy perhevalmennusta. Jos neuvolassa tulee esille äidin ongelmallista päihdeiden käyttöä, äiti ohjataan HUS-Naistenklinikan tai Jorvin äitiyspoliklinikalle, joissa on erityisasiantuntemusta päihde- ja huumeäitien raskauden ja synnytyksen hoitoon. Tarvittaessa neuvolasta voidaan olla yhteydessä sosiaalitoimistoon, josta äidille voidaan järjestää tarpeen vaatiessa paikka ensikotiin.

Synnytyksen jälkeen lastenneuvola saa raportin äitiysneuvolasta ja synnytyssairaalasta. Lapsen neuvolatarkastusten yhteydessä tuetaan vanhemmuutta. Vanhempien kanssa keskustellaan siitä, miten runsas päihdeiden käyttö heijastuu lapsen ja koko perheen elämään. Äideille kerrotaan myös tupakan ja päihdyttävien aineiden erittymisestä äidinmaitoon ja siirtymisestä sitä kautta lapsen elimistöön.

3.1.3 Sosiaalityö ja perheneuvolatoiminta

Sosiaali- ja terveystoimessa toimii yhteensä neljä sosiaalityöntekijää, joista yksi toimii perheneuvolan esimiehenä. Sosiaalitoimiston kolme sosiaalityöntekijää, joista yksi on osa-aikainen, vastaavat päihdehuollon sosiaalityöstä aluevastuuperiaatteen mukaisesti. Sosiaalityö käsittää neuvontaa, ohjausta sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät päihdehuollon asiakkaan tai asiakasperheen selviytymistä. Tukitoimet käsittävät usein asumiseen, toimeentuloon ja työhön liittyvien ongelmien ratkaisua.

Sosiaalitoimi vastaa pääasiallisesti myös erityistason päihdepalvelujen järjestämisestä kuntalaisille. Sosiaalityöntekijä voi yleensä antaa maksusitoumuksen niihin päihdehuollon erityispalveluihin, joihin se vaaditaan.

Kun lapsen tai nuoren terveys ja kehitys vaarantuu joko oman tai vanhempien päihdeiden käytön johdosta, on sosiaalitoimella velvollisuus lastensuojelulain nojalla puuttua tilanteeseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisitoimen tai seurakunnan työntekijän tai luottamushenkilön on lastensuojelulain 40 §:n perusteella ilmoitettava sosiaaliviranomaiselle, jos hän on virkaa tai luottamustehtävää hoitaessaan saanut tietää, että lapsi tai nuori vaarantaa terveyttään käyttämällä päihkeitä. Sosiaalityöntekijällä on monipuoliset mahdollisuudet lastensuojelun avohuollon tukitoimenpitein tukea lasta tai perhettä. Avohuollon tukitoimenpiteitä toteutetaan aina yhteistyössä lapsen, nuoren sekä lapsen vanhempien tai muiden lasta hoitavien henkilöiden kanssa.

Tavoitteena päihde- ja lastensuojelutyössä on painopisteen siirtyminen entistä enemmän ehkäisevään työhön. Moniammatillisen verkostomaisen työtavan kehittämisen myötä sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus varhaisessa vaiheessa olla mukana järjestämässä tukitoimenpiteitä perheelle, lapselle tai nuorelle silloin, kun hälyttäviä oireita ilmenee koulussa tai päivähoitossa.

Perheneuvola tekee ehkäisevää päihdetyötä tukemalla vanhemmuutta ja antamalla vanhemmille apua lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä sekä tukemalla parisuhteita myönteiseen vastavuoroiseen vuorovaikutukseen. Perheneuvola tukee myös nuoria heidän ongelmissaan mm. antamalla terapiapalveluja.

3.1.4 Nuorisotyö

3.1.4.1 Erityisnuorisotyö

Erityisnuorisotyön keskeisimpiä tavoitteita on nuorten syrjäytymisen ehkäisy, johon voimakkaasti kuuluu vaikuttaminen nuorten päihdeiden käyttöön. Työmuotoja ovat ennaltaehkäisevä ja korjaava työ.

Ennaltaehkäisevää työtä tehdään enimmäkseen yhteistyössä ala- ja yläasteiden kanssa siten, että ala-asteella keskitytään vanhempien valistuksen lisäksi tukemaan nuorten terveiden asenteiden kehitystä ja kasvua. Tämä työ kohdennetaan 4.-7.-luokkiin. Jokaiselle näistä luokista järjestetään toiminnallinen erilainen koulupäivä, jossa tutustumisen lisäksi tuetaan ryhmässä toimimista, toisen huomioimista ja vahvuutta toimia omantuntonsa mukaan, jopa vastoin muuta ryhmää. Myös vanhemmat kutsutaan mukaan yhteistyöhön. Yläasteen ennaltaehkäisevään työhön kuuluu suora valistus, jossa annetaan rehellisesti se tieto päihdeistä, mikä kulloinkin on ajankohtaista. Samalla korostetaan nuorille heidän vastuutaan omista valinnoistaan.

Erityisnuorisotyön tavoitteena on tehdä laadukasta työtä kohdennettuna niihin nuoriin, joista esim. koulujen oppilashuolto tai sosiaalitoimisto on huolissaan. Erityisnuorisotyö päivystää ja partioi viikonloppuisin ulkona auttaakseen nuoria kiperissä tilanteissa ja voidakseen vaikuttaa nuorten asenteisiin esim. päihdeiden käytössä. Arki-iltaisain tarjotaan nuorille mahdollisuus kahdenkeskisiin hetkiin surujen tai ilojen käsittelyssä.

Erityisnuorisotyö järjestää myös lukuisia retkiä ja leirejä. Hauskan tekemisen ohella opetellaan elämän perusasioita. Kohdentamalla erilaista toimintaa voidaan vaikuttaa nuorten ajatusmaailmaan ja käyttäytymismalleihin. Erityisnuorisotyön onnistumisen kannalta on keskeistä saavuttaa nuorten kanssa luottamussuhde. Tämä saavutetaan parhaiten, kun työntekijät ja lapset tutustuvat toisiinsa jo ala-asteella. Samoin näkyminen eri paikoissa ja tilanteissa on ehdottoman tärkeää työn kannalta.

Kun nuori on vakavassa syrjäytymisuhassa, siirrytään korjaavaan työhön. Tällöin työmuotoja valittaessa on otettava huomioon nuoren persoonallisuuden ja käyttäytymisen lisäksi hänen elämäntilanteensa. Korjaavassa työssä tavoitteena on päästä puuttumaan niihin tekijöihin, jotka lisäävät nuoren syrjäytymisuhkaa.

Erityisnuorisotyön yhteistyökumppaneita ovat koulut, sosiaalityöntekijät, poliisi, vanhemmat ja muut nuorten kanssa toimivat tahot.

3.1.4.2 Nuorisotalotoiminta

Nuorisotalon avoimessa toiminnassa ei tehdä suoraa päihdevalistustyötä, vaan se on kaikessa toiminnassa sisään rakennettuna. Nuoriso-ohjaajat ja erityisnuorisotyöntekijät työskentelevät yhteistyössä työmuotojen kehittämässä tukien toisiaan ja koodinoiden nuorisotyötä. Nuorisotalon keskeinen työmuoto on järjestää nuorille toimintaa täysin päihdeettömänä vaihtoehtona sekä herättää heitä kehittämään omia aktiiviteettejaan. Nuoriso-ohjaajat opettavat nuorille selkeitä rajoja. Periaatteena on, että nuorisotalolle ei saa tulla päihtyneenä.

Nuoriso-ohjaajat osallistuvat yhteistyöhön koulujen kanssa mm. toimintakokemuspäivillä.

3.1.5. Koulujen oppilashuolto

Oppilashuollon tarkoituksena on luoda oppilaalle mahdollisimman hyvät edellytykset koulunkäyntiin ja oppimiseen. Lasten ja nuorten tarpeiden ja ongelmien tunnistaminen ja ymmärtäminen sekä niihin puuttuminen on koulun jokaisen aikuisen tehtävä. Oppilashuoltotyö toteutuu moniammatillisena yhteistyönä. Perheen kanssa työskentely varhaisessa vaiheessa on keskeistä. Jokaisessa koulussa on säännöllisesti kokoontuva oppilashuoltoryhmä, joka puuttuu lasten ja nuorten oirekäyttäytymiseen heti, kun sellaista ilmenee. Tällaisia saattavat olla esim. koulupinnaus, näpistely tai päihteiden käyttö. On tärkeää, että koulussa on sen tarpeita vastaava toimintamalli nuorten päihteiden käyttöön puuttumisessa (LIITE 3). Oppilashuoltoryhmään kuuluvat koulun rehtori, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, kuraattori, lääkäri sekä tarvittaessa opettajat.

3.2 Erityistason palvelut

Kaupunki ei itse tuota päihdehuollon erityispalveluja, vaan ne ostetaan joko ostopalvelusopimuksella tai maksusitoumuksella ulkopuolisilta palvelun tuottajilta. Sairaalapalveluita tuottavat HUS-piirin erikoissairaanhoidot. Kaupungilla on ostopalvelusopimus Espoon A-klinikan kanssa. Espoon A-klinikan katkaisuhoidon avovastaanotto toimivat Leppävaarassa ja Espoon nuorisoaseman avovastaanotto toimii Tapiolassa. Espoon A-klinikka antaa myös lääkkeellistä korvaus- ja ylläpito- hoitoa (ns. Buprenorfiini-korvaus-hoitoa). Kauniaisten kaupungille on tällä hetkellä varattu yksi korvaushoitopaikka. A-klinikalla voidaan myös tehdä ns. huumeseulatuksia.

Jorvin sairaalan psykiatrian yksikössä hoidetaan huumepsykoosipotilaat ja sisätautien yksikössä alkoholipsykoosipotilaat. Metadoni-korvaushoito ja vaikeiden ns. kaksoisdiagnoosipotilaiden (joilla on sekä päihderiippuvuus että psykiatrinen sairaus) hoito on keskitetty HUS:n päihdepsykiatrian yksikköön (Hesperian sairaalan metadonipoliklinikka ja päihdepsykiatrian vuodeosasto). Lisäksi HUS:n huumevieroitusyksikössä Meilahdessa on 9 osastohoitoa paikkaa. Huumevieroitusyksikkö myös päivystää maanantaista torstaihin 1 t /vrk. Huumevieroitusyksikköön tarvitaan lääkärin lähete vain, jos kyse on metadoni- tai buprenorfiinihoidosta, muutoin sinne voi hakeutua suoraan.

Kesällä 2001 aloittivat Espoon kaksi ”matalan kynnyksen” hoitopaikkaa, Espoon Vinkit, (mm. puhtaiden ruiskujen vaihto ja terveysneuvonta) toimintansa Espoon A-klinikan toimesta Espoon keskuksessa ja Leppävaarassa. Espoon alueelle on suunnitella Vinkki-palvelupiste myös muille suuralueille, Tapiolaan, Matinkylä-Olariin ja Espoonlahteen. Palvelut ovat kaikkien, siis myös kauniaislaisten käytettävissä.

Nuorten huumeiden käyttäjien katkaisuhoidoa, hoidon tarpeen arviointia, seurantaa sekä huumeeseulatutkimuksia kaupunki ostaa maksusitoumuksella Helsingin diakonissalaitoksen Kurvin huumeopoliklinikalta.

Päihdehuollon kuntouttavaa laitoshoidoa kaupunki hankkii maksusitoumuksella asiakkaan tarpeen mukaan mm. A-klinikkasäätiön ylläpitämästä Järvenpään sosiaalisairaalarasta, A-klinikkasäätiön ylläpitämästä Hietalinnayhteisöstä, Helsingin Diakonissalaitoksen Pellaksen huumehoitoyksiköstä, Kalliolan Kannatusyhdistyksen Kalliolan klinikoilta ja Ridasjärven päihdehoitoyksiköstä. Ruotsinkielistä päihdekuntoutusta on ostettu Kärkulla sk:n Pohjanmaalla sijaitsevalta Pixne-klinikalta. Tarpeen mukaan kuntouttavaa laitoshoidoa voidaan ostaa muiltakin palvelujen tuottajilta. Päihteitä käyttävä alle 18-vuotias nuori voidaan lastensuojelulain nojalla sijoittaa koulukotiin tai perhekotiin.

Huumeäitien ensikotihoitoa on ostettu maksusitoumuksella Helsingin ensikoti ry:n Oulunkylän ensikodista. Helsingin Ensikoti ry:n avopalvelupiste Pesä tarjoaa päihdehuollon avopalveluja raskaana oleville naisille ja pienten lasten äideille. Ensi- ja turvakotien Liitto suunnittelee uuden päihdeongelmien hoitoon erikoistuneen ensikodin perustamista Espooseen.

Espoon kaupungin kanssa on tarkoitus käynnistää neuvottelut Espoon Päihdepysäkin palvelujen ostamisesta myös kauniaislaisille nuorille. Päihdepysäkin toiminta kohdistuu pääasiassa alle 18-vuotiaisiin nuoriin ja toimintamuotoina ovat varhainen puuttuminen nuorten päihteiden käyttöön, nuoren tilanteen kartoittaminen ja hoitoon ohjaus.

Yksityiset, kaupalliset yritykset tarjoavat erilaisia päihdehuollon palveluja (esim. Contral Clinics). Kaupunki ei toistaiseksi ole antanut maksusitoumusta hoitoon, vaan asiakas on maksanut hoidon itse.

(Liitteenä 2 luettelo erityispalveluista sekä yhteystiedot)

4. STRATEGIA

4.1 Visio/ Kauniainen 2020

Kauniainen on tulevaisuudessakin viihtyisä ja turvallinen paikka asua. Väestön terveydentila on hyvä. Lapset ja nuoret kasvavat ympäristössä, jossa päihteiden käyttö ja tarjonta ovat hallittua. Jokaisella kauniailaisella on riittävästi tietoa päihteiden käytön aiheuttamista haitoista, jotta he voivat tehdä päihteiden käyttöä koskevat päätöksensä tietoisesti riskit tuntien.

Päihteiden ongelmakäytöstä johtuvat riskit tunnustetaan ja niistä aiheutuvia haittoja ehkäistään. Kaikille, joille päihteiden käyttö on ongelmallista, on hoitopalveluja tarjolla.

Uhkakuva

Kauniainen tulee törmäämään lisääntyviin päihdehaittoihin ja niiden aiheuttamiin kustannuksiin, mikäli päihdekysymyksiin ei riittävästi kiinnitetä huomiota ja mikäli eri toimijoiden välisellä yhteistyöllä ei päihteiden käyttöön pystytä vaikuttamaan vähentävästi. Runsas tupakan ja päihteiden käyttö aiheuttaa terveysongelmia, jotka tuottavat inhimillistä kärsimystä ja joiden hoitaminen tuottaa lisääntyviä kustannuksia. Päihteiden käyttö tuottaa myös monenlaisia sosiaalisia ongelmia, lastensuojelun tarpeen, asunnottomuuden, toimeentulovaikeuksien ja muun syrjäytymisen kautta. Hallitsematon huumeiden käyttö tuo myös mukanaan väistämättä rikollisuutta, joka uhkaa väestön turvallisuutta.

4.2 Päämäärät

Jotta kauniailainen tulevaisuudenvisio voisi toteutua, työryhmä katsoo, että päihdetyölle on asetettava ainakin seuraavat päämäärät, joiden toteuttamiseksi tässä päihdestrategiassa luodaan suuntaviivat:

- **jokainen vanhempi on tietoinen vastuustaan lasten ja nuorten päihteiden käytön ehkäisemisessä**
- **nuorten tupakoinnin vähentäminen**
- **nuorten alkoholin käytön vähentäminen ja aloitustien myöhentäminen**
- **nuorten humalahakuisen juomisen vähentäminen**
- **jokainen nuori on ennen päihdekokeilujen aloittamista tietoinen päihteiden aiheuttamista haitoista**
- **nuorten päihteiden käyttöön puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.**
- **huumeiden käytössä ehdoton nollalinja**
- **jokaisella aikuisella on riittävästi tietoa päihteiden aiheuttamista haitoista**
- **nuorten kanssa työskentelevät ovat tietoisia päihteiden käytön tunnusmerkeistä**
- **odottavat äidit ovat tietoisia päihteiden ja tupakan vaikutuksista sikiöön**
- **nuorten alkoholin saatavuuden rajoittaminen yhteistyöllä**
- **tarkoituksenmukaisia hoitopalveluja on tarjolla kaikille niitä tarvitseville**

4.3 Ehkäisevän päihdetyön toimintamalli

Ehkäisevä päihdetyö on vaikuttamista. Jotta toivottuun päämäärään päästään, tulee löytää keinot, joilla kauniaislaisten nuorten ja aikuisten päihteiden käyttöä koskeviin valintoihin voidaan vaikuttaa.

Ehkäisevä päihdetyö tulee nähdä kaikkien viranomaistahojen, urheiluseurojen, järjestöjen ja seurakunnan yhteistyönä. Kaikissa toiminnoissa voidaan ottaa selkeä kanta päihdekysymykseen. Päihteiden käyttöön puuttumisen malleja tulee kehittää kaikkialle, missä lapset ja nuoret ja myös aikuiset liikkuvat. Kunnan ehkäisevän päihdetyön perusta ovat toimivat ja syrjäytymistä estävät peruspalvelut.

Ehkäisevässä päihdetyössä käytettävät keinot voidaan kohderyhmän perusteella jakaa kolmeen vaikuttamisen tasoon:

Primaaritaso ehkäisyssä pyritään vaikuttamaan koko väestöön. Primaariehkäisyä ovat **valistus, neuvonta, ohjaus** ja ennen kaikkea **toimivat peruspalvelut**. Päivähoito- ja koulujärjestelmä, joka ehkäisee syrjäytymistä ja tukee lasten ja nuorten itsetuntoa ja jossa jollakin osa-alueella heikommin menestyvä lapsi tai nuori saa riittävästi tukea, on tärkeä perusta kunnan ehkäisevälle päihdetyölle. Ehkäisevä näkökulma voidaan sisällyttää kaikkiin peruspalveluihin, ja kunkin peruspalveluissa toimivan työntekijän tulee konkretisoida, mitä se omassa työssä tarkoittaa. Syrjäytymistä ehkäisevä näkökulma tulee huomioida myös kaikessa palveluiden suunnittelussa.

Sekundaaritaso ehkäisyssä vaikutetaan niihin henkilöihin, jotka jollakin tasolla oireilevat. Tärkeää on kunnan peruspalveluissa lasten ja nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden ammattitaito havaita ja ajoissa puuttua nuorten tupakointiin ja päihteiden käyttöön sekä vanhempien tukeminen lapsen tai nuoren kasvattamisessa silloin, kun ongelmia ilmenee. Lasten ja nuorten parissa työskentelevien ja muiden asiakastyötä tekevien työntekijöiden ammattitaitoa ja valmiuksia puuttua rakentavalla tavalla ongelmiin lisätään koulutuksella. Ongelmatilanteissa työntekijällä tulee olla toimiva moniammatillinen verkko tukena.

Tertiaariehkäisystä puhutaan, kun **ongelmakäyttäjien hoitoon panostetaan** siten, että ongelma ei pahene.

Tavoitteena on rakentaa keinovalikoima, joka vaikuttaa monella eri tasolla samanaikaisesti. **Seuraavassa on esitetty toimenpideohjelma jaoteltuna kohderyhmän ja vaikuttamisen tason mukaan. Suluissa ensisijaiset vastuutahot:**

Kohderyhmät	Primaaritaso	Sekundaaritaso	Tertiaaritaso
	<i>Koko väestöön kohdistuvat toimenpiteet</i>	<i>Kun huoli on herännyt</i>	<i>Ongelman pahenemisen ehkäisy</i>
Lapset ja nuoret			
0-6 v	Vanhempien neuvonta ja ohjaus (neuvola, päivähoito)	Menetelmien kehittäminen ongelmien havaitsemiseen (p-hoito, neuvola, sosiaalitoimi, terveystoimi, koulut)	Vanhempien päihdeongelman hoitaminen (sosiaali- ja terv. toimi)

Kohderyhmät	Primaaritaso	Sekundaaritaso	Tertiaaritaso
	<i>Koko väestöön kohdistuvat toimenpiteet</i>	<i>Kun huoli on herännyt</i>	<i>Ongelman pahenemisen ehkäisy</i>
.... 0-6 v	<p>Vanhemmuiden tukemisohjelmat (neuvola, p-hoito, nuorisotoimi)</p> <p>Lapsen itsetunnon kehittämishjelmat (p-hoito, nuorisotoimi)</p> <p>Lasten puhe- ja hahmotushäiriöiden seulonta ja hoito (neuvola, p-hoito, terv.toimi)</p> <p>Määräaikaistarkastukset (neuvola)</p> <p>Panostukset päivähoitoon, pienet ryhmät ym</p>	<p>Yhteinen toimintamalli varhaiseen puuttumiseen (p-hoito, neuvola, sosiaalitoimi)</p> <p>Tukiverkoston luominen perheelle ja lapselle (sosiaalitoimi, p-hoito, neuvola)</p>	Ajoissa tehdyt lastensuojelutoimenpiteet (sosiaalitoimi)
7-16v	<p>Asennekasvatus ja valistus (koulut, nuorisotoimi)</p> <p>Itsetunnon kehittämishjelmat (koulut, nuorisotoimi)</p> <p>Vanhemmuiden tukemisohjelmat (nuorisotoimi, koulut)</p> <p>Koulun toimenpiteet: kiusaamisen ehkäisy lukihäiriöiden seulonta ja hoito (koulut, kouluterveydenhoito)</p> <p>Määräaikaistarkastukset (kouluterveydenhoito)</p> <p>Poissaolojen seuranta (opettajat), harrastustoiminta (liikunta, kulttuuri, koulut)</p> <p>Alkoholin tarjonnan ehkäisy (järjestöt, nuorisotoimi, poliisi)</p>	<p>Kts yllä</p> <p>Harrastusmahdollisuuksien luominen (liikunta ja kulttuuri-toimi)</p> <p>Koulujen toimintamallit päihde-epäilyissä (koulut)</p>	Lastensuojelutoimenpiteet (sosiaalitoimi)

Kohderyhmät	Primaaritaso	Sekundaaritaso	Tertiaaritaso
	<i>Koko väestöön kohdistuvat toimenpiteet</i>	<i>Kun huoli on herännyt</i>	<i>Ongelman pahenemisen ehkäisy</i>
17-25 v	Tiedotus ja valistus (koulut, nuorisotoimi) Opiskelijaterveydenhuolto (kouluterveydenhoito) Päästötodistuksen varmistaminen (koulutoimi, nuorisotoimi) Jatko-opiskelupaikan turvaaminen jokaiselle (koulut, oppilaanohjaus) Alkoholin tarjonnan vähentäminen	Riittävät mielenterveyspalvelut (terveys-toimi) Räätälöidyt opiskelumahdollisuudet (koulutoimi, nuorisotoimi) Tukityö (nuorisotoimi, henkilöstöhallinto, sosiaalitoimi) Puuttuminen päihteiden käyttöön terveyskeskuksen vastaanotolla	Matalan kynnyksen paikat hoidossa (sosiaali- ja terveystoimi)
Aikuiset	Terveysneuvonta (terveyskeskus, seniorineuvola) Työterveyshuolto	Audit-kyselyt (terveyskeskus, työterveyshuolto) Puuttuminen päihteiden käyttöön terveyskeskuksen vastaanotolla	Hoito- ja kuntoutuspalvelut (sosiaalitoimi, terveystoimi) Poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyö huumeidenkäyttäjien ohjaamisessa (sosiaalitoimi) Hoitopalvelujen ulkopuolelle jääneiden päihteidenkäyttäjien saaminen hoidon piiriin (sosiaalitoimi)
Odottavat äidit	Terveysneuvonta (äitiysneuvola) Vanhemmuuden tukeminen, perhevalmennus (äitiysneuvola)	Jorvin ja HYKS:n äitiyspoliklinikka (äitiysneuvola)	Ensikotihoito (neuvolat, sosiaalitoimi)

5. HOITOPALVELUT

5.1 Kauniaisten kaupungin päihdehoitopalveluvaihtoehdot

Kauniaisten kaupunki ostaa päihdehuollon hoitopalvelut joko ostopalvelusopimuksella tai asiakaskohtaisella maksusitoumuksella eri palvelujen tuottajilta. **Periaatteena on, että hoitopalveluja on tarjolla kaikille niitä tarvitseville kauniaislaisille.** Osa erityispalveluista toimii siten, että asiakas voi suoraan hakeutua palvelun piiriin ilman maksusitoumusta. Osaan tarvitaan sosiaali- tai terveystoimen lähete tai maksusitoumus. Osa palveluista on asiakkaalle maksuttomia, osasta peritään asiakasmaksu. Seuraavassa esitetään kauniaislaisille tarjolla olevat hoitopalveluvaihtoehdot. Asiakkaan tarpeen mukaan voidaan palveluja esim. kuntouttavan laitoshoidon palveluja ostaa myös muista hoitoyksiköistä.

Seuraavassa on Kauniaisten päihdepalvelut jaoteltuina **perustason** ja **erityistason** palveluiksi. Erityistason palvelut on edelleen jaettu sen mukaan onko yksikkö keskittynyt **vierotushoitoon** ja **hoidon tarpeen arviointiin** joko avovastaanotolla tai muutaman päivän kestäväällä hoitajaksolla vai antaako yksikkö pidempiaikaista **päihdehoitoa tai kuntoutusta** joko avovastaanotolla tai laitoshoidossa.

Jaottelu on tarkoitettu auttamaan niin päihdeasiakkaita kuin työntekijöitäkin oikean tahon valinnassa silloin kun asiakas tarvitsee erityistason päihdepalveluja.

Peruspalvelujen pääasiallisena tehtävänä on päihdeongelman tunnistaminen ja alustava diagnostisointi, ohjaus, neuvonta ja motivointi sekä hoitovastuun tapauskohtainen määrittäminen. Perusterveydenhuollossa on mahdollista antaa myös huumeidenkäyttäjille lääkkeellistä vierotushoitoa. Kauniaisissa lääkkeellistä vieroitushoitoa ei toistaiseksi anneta terveyskeskuksessa vaan Espoon A-klinikalla tai HUS:n päihdepsykiatrian yksikössä. Sosiaalihuollon peruspalvelujen tehtävänä on lisäksi päihdeidenkäyttäjien ja heidän perheidensä sosiaalinen ja taloudellinen tukeminen.

Erityistason palveluihin on sisällytetty päihdehuoltoon erikoistuneet yksiköt, jotka voivat olla huumeidenkäyttäjille tarkoitetuista ns. matalan kynnyksen terveysneuvontapisteistä aina vaativan erityistason keskussairaالاتasoisiin palveluihin.

5.2 Kauniaisten kaupungin päihdepalvelut

PERUSTASO

Kauniaisten sosiaali- ja terveystoimisto
Kauniaisten terveyskeskus
Kauniaisten nuorisotoimisto
Koulujen oppilashuolto
Kauniaisten perheneuvola

ERITYISTASO

HOIDON TARPEEN ARVIOINTI JA VIEROTUSHOITO

Avovastaanotot
Espoon A-klinikka
Espoon nuorisotasema
Espoon Vinkit
Espoon turvakoti

Kurvin huumeapoliklinikka
Jorvin psykiatrinen (huumepsykoosit)
Jorvin sisätautipolikl.(alkoholipsykoosit)
Jorvin äitiyspoliklinikka
HUS-päihdepsykiatrinen yksikkö, metadonipolikl./Hesperian sair.
HUS-äitiyspoliklinikka
HUS-huumevierotusyksikön päivystyspoliklinikka
Jorvin psykiatriset poliklinikat
-aikuset (Espoon keskus)
-nuoret (Tapiola)
Espoon päihdepysäkki (sopimus valmisteilla)

Ympäri vuorokautiset arviointi- ja vierotushoitoyksiköt

Espoon A-klinikka
Puolarmetsän sairaala
Kurvin huumeapoliklinikka
Hietalinnayhteisö (lääkkeetön)
HUS-huumevierotusyksikkö
Tammikummun sairaala
Breikki (suljettu yksikkö, 13-17 vuotiaat)

PÄIHDEHOITO

Avovastaanotot

Espoon A-klinikka
Kurvin huumeapoliklinikka
Espoon nuorisoasema
Kalliolan klinikat, Avo-Kisko
HUS-huumevierotusyksikön päivystyspoliklinikka
Oulunkylän ensikodin avopalveluyksikkö Pesä

Kuntouttava laitoshoido

Järvenpään sosiaalisairaala
HUS-päihdepsykiatrinen osasto/päihdepsykiatrian vuodeos./Hesperia
HUS-huumevierotusyksikkö
Kalliolan klinikat
Pikku-Pellas (huumehoitoyksikkö,13-17- vuotiaat)
Pixne-kliniken
Pellaksen huumehoitoyksikkö
Kankaanpään A-koti
Ridasjärven päihdehoitokeskus
Oulunkylän ensikoti
Tolvishem (1huumehoitoyksikkö, 7-25-vuotiaat ruotsinkiel.)

6. STRATEGIAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA

6.1 Toimenpideohjelma

Strategiassa esitetyn ennaltaehkäisevän työn toimintamallin kehittämiseksi ja hoito- palvelujen käytön tehostamiseksi työryhmä esittää seuraavat toimenpide-ehdotukset:

1. Kehitetään lasten ja nuorten kanssa työtä tekevien työntekijöiden valmiuksia havaita ja tarttua lasten ja perheiden ongelmiin heti kun niitä ilmenee.
2. Päivähoidon, nuorisotoimen ja koulutoimen yhteistyönä kehitetään menetelmiä lapsen sosiaalisten taitojen ja itsetunnon vahvistamiseksi ja luodaan sitä kautta valmiuksia sanoa ”ei ” huumeille ja muille päihteille.
3. Tiivistetään yhteistyötä sosiaalityön, koulutoimen, neuvolan ja päivähoidon kesken avoimuuden lastensuojelutoimenpiteiden käynnistämiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
4. Kaupungin kaksivuotisessa vanhemmuuden tukemisen projektissa tuotetaan poikkihallinnollisia työtapoja yhteiseen käyttöön.
5. Päivähoidon ja neuvolan yhteistyötä kehitetään ja vanhempia tuetaan kasvatustehtävässä.
6. Tehostetaan menetelmiä lasten puhe- ja hahmotushäiriöiden seulontaan ja hoitoon.
7. Tarkistetaan terveystieteiden ja sosiaalitoimen yhteistyökäytäntöjä päihteiden käyttäjien hoidon toteuttamisessa.
8. Nimetään päihdeasioista vastaava lääkäri ja terveydenhoitaja, jotka vastaavat ensisijaisesti päihdeneuvonnan antamisesta.
9. Kehitetään poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyötä huumeidenkäyttäjien hoitoon ohjaamisessa.
10. Selvitetään yhteistyömahdollisuudet naapurikuntien kanssa vaikeasti päihdeongelmaisten henkilöiden asumisen järjestämisessä.

6.2 Toteuttamisen seuranta

Strategian toteuttamista varten esitetään, että KH asettaisi kahdeksi vuodeksi ohjausryhmän, johon kuuluu sosiaalitoimen, terveystoimen, nuorisotoimen, koulutoimen, liikunta- ja kulttuuritoimen johtavia viranhaltijoita. Ohjausryhmän tehtävänä on valvoa, että strategian mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen käynnistetään sekä seurata ja koordinoita toteuttamisesta vastuussa olevien tahojen yhteistyötä ja raportoida strategian toteutumisesta. Ohjausryhmän jäsenten vastuulla on myös alaisensa henkilökunnan sekä omien sidosryhmiensä sitouttaminen strategian toteuttamiseen.

1. Päihteitä koskevaa lainsäädäntöä

1.1 Tupakka

Tupakkaa ja tupakointia säätelee Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (1976/693) ja asetus toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (1977/225). Tupakkalaissa ja asetuksessa säädetään varsin tarkkaan tupakkatuotteiden myynnistä ja mainonnasta sekä väestön suojaamisesta ympäristön tupakansavun aiheuttamilta haitoilta.

Tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä ei saa myydä eikä muutoinkaan luovuttaa alle 18-vuotiaalle henkilölle. Tupakkatuotteita tai tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan tulee laatia kirjallinen omavalvontasuunnitelma ja toteuttaa se. Omavalvontasuunnitelman laiminlyönti samoin kuin tupakkatuotteen tai tupakointivälineen myyminen alle 18-vuotiaalle on rangaistava teko.

Tupakointi on kielletty päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa ja niiden oppilaitosten ulkoalueilla, joiden oppilaista valtaosa on alle 18-vuotiaita. Laissa säännellään myös muissa yleisissä tiloissa ja työpaikoilla tapahtuvasta tupakoinnista.

1.2 Alkoholi

Alkoholilain uudistus tuli voimaan vuoden 1995 alusta. Laissa säädetään alkoholin valmistuksesta, myynnistä ja luovuttamisesta, mainonnasta sekä anniskelusta. Lailla poistettiin myös alkoholijuomien tuonti-, vienti, tuotanto- ja tukkumyyntimonopolit.

Alkoholijuomia ei saa myydä eikä välittää alle 18-vuotiaalle. Alle 18-vuotias ei saa myöskään pitää hallussaan eikä kuljettaa mitään alkoholijuomaa. Alkoholia ei saa myydä selvästi päihtyneelle tai häiritsevästi käyttäytyvälle henkilölle. Alkoholijuomien ostaja on velvollinen vaadittaessa todistamaan henkilöllisyytensä ja täysikäisyytensä. Alkoholijuomien anniskelua saa harjoittaa ainoastaan kunnassa, jossa kunnanvaltuusto on antanut siihen suostumuksensa. Lääninhallitus ja tuotevalvontakeskus valvovat päihteiden anniskelua ja myyntiä.

1.3 Lääkkeet

Läkelaki (395/1987) säätelee lääkeaineiden valmistusta, myyntiä, maahantuontia, jakelua sekä muuta kulutukseen luovuttamista. Euroopan talousalueella tapahtuvilta matkoilta yksityishenkilö voi tuoda henkilökohtaiseen käyttöönsä laillisesti hankittuja reseptilääkkeitä korkeintaan kolmen kuukauden käyttöä vastaavan määrän. Henkilön on kyettävä osoittamaan, että lääke on tarkoitettu hänen henkilökohtaiseen käyttöönsä. Huumausaineina pidettäviä lääkkeitä saa tuoda henkilökohtaiseen käyttöön korkeintaan 14 vuorokauden käyttöä vastaavan määrän. Huumausaineina pidettävien lääkkeiden vähäinenkin maahantuonti ilman reseptiä voi johtaa syytteesen huumausainerikoksesta.

1.4 Huumausaineet

Suomea sitovat kansainväliset YK:n huumausaineyleissopimus 1961 ja YK:n yleissopimus (1988), joka käsittelee huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittontaa kauppaa.

Vuonna 1993 voimaan tullutta huumausainelakia (1289/1993) sovelletaan huumausaineiden ja niiden valmistuksessa käytettävien aineiden valvontaan. Huumausainerikoksista säädetään rikoslaisissa (1304/1993, luku 50). Lain mukaan huumausaineen valmistaminen tai huumausaineeksi käytettävän kasvin viljeleminen on rangaistava teko. Samoin on säädetty rangaistavaksi huumausaineiden maahan tuonti ja vienti, myyminen ja välittäminen sekä huumausaineen hallussa pitäminen ja käyttö.

1.5 Päihteiden käytön ehkäisyä ja päihdeongelmien hoitoa koskevaa lainsäädäntöä

Päihteiden käytön ehkäisy ja päihdeongelmien hoito on määrätty viranomaisten tehtäväksi. Useissa laeissa edellytetään eri viranomaisten välistä yhteistyötä päihteiden käytön ehkäisyssä ja päihdehoidon toteuttamisessa.

Raittiustyölaissa (828/82) ja asetuksessa säädetään viranomaisten vastuusta ja toimienpiteistä päihteiden käytön ehkäisyssä ja terveiden elämäntapojen edistämiseksi. Raittiustyön yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Paikallistasolla päävastuu kuuluu kunnan nimeämälle lautakunnalle. Kauniaisissa raittiustyöstä vastaa nuorisolautakunta.

Päihdehuoltolaissa (1986/42) velvoitetaan kunnat huolehtimaan siitä, että päihdehuolto järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi, kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunnat ovat velvollisia ehkäisemään päihteiden käyttöä mm. vaikuttamalla asukkaiden elinolosuhteisiin ja elämäntapoihin. Kunnan viranomaisten on myös ehkäistävä alkoholin ja muiden päihteiden ongelmakäyttöä yleisesti lisäävien olosuhteiden ja elämäntapojen syntymistä. Päävastuu on kunnan sosiaali- ja terveysviranomaisilla.

Lastensuojelulaki(1983/683) velvoittaa kunnan sosiaalilautakunnan ja kunnan muut viranomaiset seuraamaan lasten ja nuorten kasvuoloja sekä poistamaan niiden epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Kunta on myös velvollinen ryhtymään lastensuojelutoimenpiteisiin, viime kädessä huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen, jos lapsi tai nuori päihteitä käyttämällä vaarantaa terveyttään ja kehitystään.

Poliisilaissa (493/1995) säädetään mm. rikoksien ennaltaehkäisystä ja päihtyneiden henkilöiden käsittelystä.

2. Kansalliset ja alueelliset päihde- ja huumeohjelmat

Suomen kansallisia päihde- ja huumeohjelmia päivitetään muutaman vuoden välein. Taustalla ovat Euroopan ja maailman päihde- ja huumeohjelmat, joissa näkyvät päihteiden- ja huumeiden käytössä maailmalla tapahtuvat muutokset ja jotka nykyisessä avoimessa taloudessa muutaman vuoden sisällä kulkeutuvat myös Suomeen ja täällä maan jokaiseen kolkkaan.

Alkoholihaittoja on Suomessa perinteisesti pyritty ehkäisemään säätelemällä alkoholijuomien kokonaiskulutusta mm. hintojen ja saatavuuden avulla. Kun vuonna 1995 annettu uusi alkoholilaki poisti alkoholijuomien tuonti-, vienti-, tuotanto- ja tukkumyyntimonopolit ja alkoholijuomien saatavuus on tuntuvasti lisääntynyt myös EU:n aiheuttamien rajojen avautumisen myötä, on alkoholipolitiikan painopistettä on jouduttu siirtämään **ennaltaehkäisyyn ja haittojen vähentämiseen**. Huumausainepolitiikassa Suomi on sitoutunut **rajoittavaan ja huumeet kriminalisoivaan** politiikkaan.

Vuonna 2001 sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut ”**2000-luvun alkoholiohjelman**”, joka on ehdotus uudeksi kansalliseksi alkoholiohjelmaksi vuoteen 2003 saakka. Ohjelmassa painotetaan mm. yleisen hyvinvointipalvelujen merkitystä alkoholiongelmiin ehkäisyssä. Alkoholiohjelma lähtee näkemyksestä, että alkoholin käytöstä johtuvia ongelmia on mahdollista määrätietoisella toiminnalla ehkäistä ja lievittää eri viranomaisien, kansalaisjärjestöjen ja lähiyhteisöjen yhteistoiminnalla. Myös eri toimintanäkökuulia - ehkäisevää päihdetyötä, alkoholi-asioiden valvontaa ja päihdepalveluita - pyritään lähentämään toisiinsa.

Suomen huumausainepolitiikan päälinjat on kirjattu 1997 julkaistuun huumausainestrategiaan. Kansallisissa strategioissa on linjauksia Euroopan ja WHO:n alkoholiohjelmista.

Sosiaali- ja terveysministeriön ”sosiaali- ja terveydenhuollontavoite- ja toimintaohjelmassa (TATO) vuosille 2000-2002 painotetaan kuntien roolia päihdeongelmien vähentämisessä. Ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota nuorten alkoholin, tupakan ja huumeiden käytön ehkäisyyn. Yhteistyötä eri kuntien, hallintokuntien sekä viranomaisien, järjestöjen ja elinkeinoelämän välillä päihdeongelmien ehkäisyssä lisätään ja ehkäisevän työn organisointi ja vastuutahot selkeytetään.

Tavoitetta tukevana toimenpidesuosituksina tavoite- ja toimintasuunnitelmassa esitetään mm., että kunnat tehostavat erityisesti varhaisnuorten tupakan, alkoholin ja huumeiden käytön ehkäisyä. Toimenpiteet kohdistetaan varhaisnuorten lisäksi vanhempiin, kouluihin harrastuksiin ja yrityksiin. Poliisi ja sosiaalitoimi puuttuvat välittömästi erityisesti alaikäisten alkoholin käyttöön julkisella paikalla.

Pääkaupunkiseudun kuntien päihde- ja huumeongelmat ovat pitkälti yhteneväiset, ja pääkaupunkiseudun kuntien on päihde- ja huumeohjelmissaan etsittävä samansuuntaisia ratkaisuja, etteivät esim. hoitokysymykset ohjaa kuntien välistä muuttoliikettä. Pääkaupunkiseudun seudullinen päihdeasioiden yhteisyöryhmä on linjannut kehittämissuhteita Helsingin seudun päihdestrategioihin viideltä sellaiselta päihdetyön osa-alueelta, joissa eniten tarvitaan yhteisen linjan etsimistä kuntien kesken. Kehittämissuhteita on esitetty **varhaiseen puuttumiseen, sosiaalitoimen- ja poliisin yhteistyöhön huumausaineiden käyttäjien ohjaamisessa, kuntoutusprosessien jälkihoitoon, hoitopalveluiden ulkopuolelle jäävien syrjäytyneimpien asiakkaiden hoitoon sekä ehkäisevän työn näkemykseen kunnissa.**

PALVELUPISTEIDEN YHTEYSTIEDOT

PERUSPALVELUT	Osoite	Puh	lähete/ maks.sit.
Kauniaisten sosiaali- ja terv.tsto Sosiaalityöntekijät: Camilla Helsing-Isaksson Ritva Rintala Hannele Tuomi	Kauniaistentie 10	50561 5056244 5056266 5056241	
Kauniaisten terv.keskus Lääkäri Psykologi	Asematie 19	5056600 5056361 5056356	
Kauniaisten nuorisotalo Erityisnuorisotyöntekijät. Mattus Heikkilä Jan Mäkiö	Läntinen koulup. 1	 050-5658903 050-5658902	
Kauniaisten koulutoimisto Oppilashuolto Mäntymäen koulu: Terveystenhoitaja Koulupsykologi Kasavuoren koulu: Kuraattori Terveystenhoitaja Granhultskolan: Terveystenhoitaja Svenska skolcentrum: Kuraattori Terveystenhoitaja Psykologi	Kauniaistentie 10	50561 5056294 5056293 5056418 5056419 5056334 5056331 5056301 5056300	
Perheneuvola Sosiaalityöntekijä Psykologi	Yhtiöntie 22	 5056298 5056274	
Sosiaali- ja kriisipäivystys 02710 Espoo	Turuntie 150	81642439	

ERITYISPALVELUT

	Osoite	Puh	lähete/ maks.sit.
Breikki	Uudensillantie 65 04110 Sipoo	2944575	maks.sit./ sos.tsto
Espoon A-klinikka - katkaisuhuolto	Leppävaarankatu 10 02600 Espoo	5123760 51237627	
Espoon nuorisoasema	Tulkinkuja 3 02600 Espoo	5259720	
Espoon päihdepysäkki ¹⁾	Kuunkehrä 2 02210 Espoo	81657577 (päivystys)	
Espoon Vinkit (Espoon A-klinikka)	Pappilantie 02770 Espoo	040-8649957	
	Leppävaarankatu 10 ²⁾ 02600 Espoo	5123760	
Espoon turvakoti	Jänismetsäntie 2 02940 Espoo	5915130	
Hietalinna-yhteisö	Hietaniemenkatu 5 00100 Helsinki	447766	maksusit./ sos.tsto
HUS-päihdepsyk.yks. -metadonipoliklinikka -päihdepsykoosiosasto	Välskärinkatu 12 00029 HUS	47175482 (*4711)	lähete/ terv.kesk.
HUS:n huumevierotusyksikkö	Tukholmankatu 8 00029 HUS	47175482 (*4711)	lähete/ terv. kesk. ³⁾
HUS-äitiyspoliklinikka	Haartmaninkatu 2 00029 HUS	47172854 (*4711)	lähete/ neuvola
Jorvin psykiatrisen poliklinikka Espoon keskus (aikuiset)	Kamreerintie 7 02770 Espoo	8617700	
Tapiola (nuoret)	Opinkuja 2 02100 Espoo	8617650	
Jorvin sisätautien poliklinikka	Turuntie 150 02740 Espoo	*8611	lähete/ terv.keskus
Jorvin äitiyspoliklinikka	Turuntie 150 02740 Espoo	*8611	lähete/
Järvenpään sosiaalisairaala	04480 Haarajoki	09-29151	maksusit./ sos.kesk.

Kalliolan klinikat			
- avohoitoklinikka	Topparikuja 2 00520 Helsinki	2789630	maks.sit/ sos.tsto
- Nurmijärven klinikka	Vantalantie 86 05450 Nukari	2507688	maks.sit./ sos.tsto
- Kiskon klinikka	Kärkeläntie 258 25470 Kisko	02-7392200	maks.sit./ sos.tsto
Kankaanpään A-koti	PL 57 38701 Kankaanpää	02-572820	maks.sit
Kurvin huumepolikl.	Munkkisaarenkatu 16 00150 Helsinki	77507798	maksusit./ sos.kesk
Oulunkylän ensikoti	Kantakyläntie 23 00640 Helsinki	7206630	maks.sit/ sos.tsto
- avopalvelupiste Pesä	Lönnrotinkatu 19 A 13 00120 Helsinki	68318980	maks.sit./ sos.tsto
Pellaksen huumehoitoyks.	Pellaksenmäki 12 02940 Espoo	77507929	maks.sit./ sos.tsto
Pikku-Pellas	Ingaksentie 7 02940 Espoo	77505820	maks.sit./ sos.tsto
Pixne-kliniken	66100 Malax	06-3651280	maks.sit/ sos.tsto
Puolarmetsän sairaala	Puolarinportti 1 02290 Espoo	*816 4011	
Ridasjärven päihdehoitokeskus	Kylä-Katilantie 181 05950 Hyvinkää	019-4267700	maks.sit./ sos.tsto
SPR:n Nuorten turvatalo	Kipparinkatu 2 as. 19 ⁴⁾ 02320 Espoo	81955360	
Tammikummun sairaala	Lippajärventie 1 02700 Kauniainen	5056502	
Tolvishem (Kårkulla samkommun)	66100 Malax		maks.sit./ sos.tsto

1) Ostopalvelusopimus Espoon kaupungin kanssa valmisteilla

2) Osoite muuttunee vuoden 2002 aikana

3) Lähetete tarvitaan metadoni- tai buprenorfiinihoitoon, muutoin ilman lähetettä

4) Ennaltaehkäisevän lastensuojelun yksikkö, ei varsinaista päihdehoitoa

Kasavuoren koulukeskus
Kauniainen

TOIMINTAMALLI PÄIHTEIDENKÄYTTÖÖN
PUUTTUMISEKSI

PÄIHDE-EPÄILY KOULUSSA

Oppilaan kanssa otetaan huumeidenkäytön mahdollisuus puheeksi

<u>AINA</u>	- Kun oppilaalla/opiskelijalla on LUVATTOMIA, RUNSAITA POISSAOLOJA
	- Oppilaan/opiskelijan säännöllisissä TERVEYSTARKASTUKSIS-
TUKSIS-
TUKSISISSA
<u>TARVITTAESSA</u>	- Oppilaalla/opiskelijalla PERSONALLISUUDEN MUUTOS ja/tai KOULUMENESTYS HUONONEE
	- Kun vanhemmalla, opettajalla tai muulla henkilökunnalla on HUOLI OPPILAASTA/OPISEKELIJASTA.

TOIMINTAMALLI

Asiaa käsitellään aina luottamuksellisesti seuraavasti:

- 1 Oppilashuoltoryhmän jäsenet (2) keskustelevat oppilaan/opiskelijan kanssa.
- 2 Kertominen vanhemmille
sopiminen oppilaan/opiskelijan kanssa, kuka kertoo:
 - hän itse
 - yhteydenotto koulusta
- 3 Yhteisneuvottelu
 - kokonaistilanteen kartoitus
 - läsnä oppilas/opiskelija, huoltajat, koulun edustajat
 - päätös yhteydestä lastensuojeluviranomaisiin (alle 18 v.)
 - hoitoonohjauksesta vastaavan nimeäminen
- 4 Hoitoonohjaus
 - hoitava yksikkö: Kurvin huumeopoliikklinikka
- 5 Seurantakokous
 - läsnä oppilas/opiskelija, huoltajat, koulun edustajat
 - koulun/kodin tukitoimien kartoitus
 - yhteys hoitoyksikköön hoidettu
 - EI -> päätös yhteydenotosta sosiaaliviranomaisiin
 - KYLLÄ -> sovitaan seuraava seurantakokous
- 6 Seurantakokous 2
 - tilanteen kartoitus

Toimintamalli on ohjeellinen; yksittäisissä tapauksissa harkitaan aina, 'mikä on nuoren edun mukaista ongelman poistumiseksi'.

MLL/as/25.2.02

KUNTATILASTO
Kauniainen 2000

Liite 4

PÄIHTEET: Alkoholi ja huumeet

Alkoholijuomien myynti	Kauniainen	Uusimaa	Suomi
Väkevät juomat, litraa/asukas	9.9	6.1	6.8
Viinit, litraa/asukas	40.8	22.4	20.5
Mallasjuomat, litraa/asukas	50.3	72.4	75.9
Kaikki juomat 100% alkoholina, litraa/asukas	8.6	7.6	6.9

Poliisin tietoon tullut rikollisuus

Huumausainerikokset	19	4862	12685
<i>Huumausainerikokset 1000 asukasta kohden</i>	2.2	3.7	2.5
Väkivaltarikokset	19	9230	30298
<i>Väkivaltarikokset 1000 asukasta kohden</i>	2.2	7.1	5.9
Liikennejuopumus ja huumaantuneena ajaminen	13	5006	25379
<i>Liikennejuopumus ja huumaantuneena ajaminen 1000 asukasta kohden</i>	1.5	3.8	4.9

Sosiaali- ja terveydenhuollon päihdepalvelut

A-klinikat, asiakkaita vuoden aikana	25	13814	42088
<i>A-klinikat, asiakkaita vuoden aikana 1000 asukasta kohden</i>	2.9	10.1	8.1
Nuorisoasemat, asiakkaita vuoden aikana	9	2692	5601
<i>Nuorisoasemat, asiakkaita vuoden aikana 1000 asukasta kohden</i>	1.1	2.1	1.1
Alkoholisairaudet, hoitopäiviä vuodessa	66	49992	202146
<i>Alkoholisairaudet, hoitopäiviä vuodessa 1000 asukasta kohden</i>	7.7	38.3	39.0
Huumesairaudet, hoitopäiviä vuodessa	86	15084	41262
<i>Huumesairaudet, hoitopäiviä vuodessa 1000 asukasta kohden</i>	10.1	11.6	8.0
Päihdehuollon katkaisuhuoltoasemat, hoitopäiviä vuodessa	104	33844	94082
<i>Päihdehuollon katkaisuhuoltoasemat, hoitopäiviä vuodessa 1000 asukasta kohden</i>	12.2	25.9	18.2
Päihdehuollon kuntoutuslaitokset, hoitopäiviä vuodessa	304	95290	223299
<i>Päihdehuollon kuntoutuslaitokset, hoitopäiviä vuodessa 1000 asukasta kohden</i>	35.6	73.0	43.1
Päihdehuollon asumispalvelut, asumispäiviä vuodessa	0	138206	504565
<i>Päihdehuollon asumispalvelut, asumispäiviä vuodessa 1000 asukasta kohden</i>	0	105.9	97.4
Päihdehuollon ensisuoajat, asumispäiviä vuodessa	0	14401	70872
<i>Päihdehuollon ensisuoajat, asumispäiviä vuodessa 1000 asukasta kohden</i>	0	11.0	13.7
Päihdehuollon nettokustannukset, mk/asukas	33.3	138.3	81.6
Sairaaloiden vuodeosastohoidon päihde-palvelujen kustannukset, mk/asukas (arvio)	46.3	68.7	60.3

LÄHTEET:

Huumausaineiden ongelmakäyttäjien hoitoa kehittäneen työryhmän muistio,
Sosiaali- ja terveysministeriö, työryhmämuistioita 2001:2

Kuntien päihdestrategiat, Stakes 42/1998

Päihdetilastollinen vuosikirja 2000, STAKES 2000:2

Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2000-2003
Sosiaali- ja terveysministeriö, julkaisuja 1999:16

Tillsammans - Yhdessä

Ehdotus yhteiseksi päihdestrategiaksi vuosille 2001-2004, Enontekiö ym.

2000-luvun alkoholiohjelma-

Yhteistyötä ja vastuuta, Sosiaali- ja terveysministeriö, 2000:29